

RUSUH Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi/RUSUH Uşak University the Journal of Faculty of Islamic Sciences

ISSN: 2791-7398

December/Aralık 2021, 1 (2): 179-196

rusuhdergisi@usak.edu.tr

Olumsuz Başlıklandırmalar Üzerinden Bir Hz. Muhammed Tasavvuru Örneği: William Muir'in The Life Of Mahomet Adlı Eseri

An Example Of The Imagine Of Muhammad Over Negative Titleings The Life Of Mahomet By William Muir

Yusuf Kabakcı

Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, İslam Tarihi Anabilim Dalı

Lecturer, PhD., Uşak University, Faculty of Islamic Sciences, Department of History of Islam

Uşak, Turkey

yusuf.kabakci@usak.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-4553-1417>

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi/Received: 15.10.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 22.11.2021

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2021

Cilt/Volume: 1

Sayı/Issue: 2

Sayfa/Pages: 179-196

Atıf/Cite as: Kabakci, Yusuf. "Olumsuz Başlıklandırmalar Üzerinden Bir Hz. Muhammed Tasavvuru Örneği: William Muir'in The Life Of Mahomet Adlı Eseri [An Example Of The Imagine Of Muhammad Over Negative Titleings The Life Of Mahomet By William Muir]". *Rusuh Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi- Rusuh Uşak University the Journal of Faculty of Islamic Sciences* 1/2 (Aralık 2021): 179-196.

İntihal/Statement of Publication Ethics: Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş, Turnitin kullanılarak benzerlik raporu alınmış ve araştırma/yayın etiğine uygunluğu onaylanmıştır. /This article was reviewed by at least two referees, a similarity report was obtained using Turnitin, and compliance with research/publication ethics was confirmed.

Copyright: 2021 by Uşak University, Faculty of Islamic Sciences, Uşak, Turkey

OLUMSUZ BAŞLIKLANDIRMALAR ÜZERİNDEN BİR HZ. MUHAMMED TASAVVURU ÖRNEĞİ: WILLIAM MUIR'İN *THE LIFE OF MAHOMET* ADLI ESERİ

Öz

19. yüzyılda Batı'da oryantalizm kurumsallaşmış ve oryantalist çalışmalar yüksek bir ivme kazanmıştır. Ayrıca oryantalistlerce ilk dönem eserlerine başvurularak yapılan araştırmalar, teolojik bağlarından koparılarak filolojik bir zemine kaydırılmış ve klasik tarih anlayışı bırakılarak eleştirel tarih araştırmaları başlamıştır. İngiliz oryantalist William Muir (ö. 1905) eserleri, entelektüel kişiliği, Kur'an ve Hz. Muhammed hakkındaki eleştirel görüşleriyle kendisinden sonraki batılı araştırmacıları etkilemiş biridir. Hz. Muhammed'in hayatını anlattığı 4 ciltlik *The Life Of Mahomet* isimli eserinde temel olarak İslamiyet'in orijinal bir din olmadığını, Hz. Peygamber'in çocukluğundan itibaren karşılaştığı Yahudi-Hıristiyan kişilerden ve İncil ve Tevrat'tan esinlendiğini iddia etmiştir. Hz. Peygamber'in tavırlarının hicretten sonra güçlenince menfi yönde değiştiğini belirtmiştir. Hz. Muhammed'in Medine'ye hicretten sonra Yahudi ve Hıristiyanlara düşman olduğunu, karakterinde tutarsızlıkların bulunduğunu ve kadın düşkünü birisi olduğunu iddia etmiştir. Eseri boyunca takip ettiği metot ve attığı başlıklarla fikirlerini okuyucusuna aktarmayı tarihi bir vazife olarak görmüştür. Başlık, müellifin bir konuyu nasıl gördüğünün ve nasıl göstermek istediğinin bir kanıt olduğundan makalemizde Muir'in Hz. Muhammed'in peygamberliği hakkındaki iddiaları ortaya konarak bunları nasıl başlıklandırdığı değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siyer, Hz. Muhammed, Oryantalizm, William Muir, *The Life Of Mahomet*.

AN EXAMPLE OF THE IMAGINE OF MUHAMMAD OVER NEGATIVE TITLEINGS

THE LIFE OF MAHOMET BY WILLIAM MUIR

Abstract

In the 19th century, orientalism was institutionalized in the West and orientalist studies gained a high impetus. In addition, the researches made by the orientalists with reference to the works of the first period were shifted to a philological ground by being separated from theological ties; besides that, by abandoning the understanding of classical history, critical history research began. British orientalist William Muir (d.1905) was also someone who impressed the Western researchers after him by his works, intellectual personality and his critical views on Quran and Prophet Muhammad. In his 4 volume book's *The Life Of Mahomet* which describes the life of Muhammad, he basically claimed that Islam was not an original religion and Muhammad was inspired by the Jewish-Christian people which he encountered since his childhood and by Bible and Torah. He stated that the attitude of the Prophet changed in the negative direction when he became stronger after the hegira. He claimed that Muhammad was hostile to Jews and Christians after the hegira to Medina and he has inconsistencies in his character and that he has passions for women. Throughout his work, he took upon himself to convey his ideas to the reader with the methods and titles that he followed. Since the title is a proof of how the author sees a subject and how he wants to show it, in our article, Muir's allegations about the Muhammed's prophethood are put forward and how he titled them is tried to be evaluated.

Keywords: Sirah, Prophet Muhammad, Orientalism, William Muir, *The Life Of Mahomet*.

Giriş

Başlık, bir yazının adıdır. Başlıklar, ilgili metnin içeriğini en güzel şekilde özetleyen kelime veya kelimelerdir. Bu kelimeler metnin yazarının konuya bakış açısını yansıtır. Başlık belirlenirken dikkatli ve özenli olunmalıdır. Yerinde bir başlık yazıyı daha etkili ve ilgi çekici hale getirerek adeta taçlandırırken, eksik veya yanlış bir başlık ise güzel bir metnin dikkatlerden kaçmasına sebep olabilir. Bir metni başlıklandırmak, ebeveynlerin çocuklarına; kendi zihin yapılarına, geleneklerine, hayallerine ve onlardan beklentilerine göre isim koyması gibidir. Ayrıca iyi bir başlık konunun tamamından ziyade, kompozisyonda okuyucuların zihninde yer etmesi amaçlanan esas düşünceyi de ortaya koyar. Bu noktadan hareketle tarihçilerin herhangi bir vakayı aktarırken uygun gördükleri başlıklar, onların meseleyi bir bütün olarak betimleyip betimlemediklerini, hadisenin ön plana çıkarmak istediklerini taraflarını yahut muhataplarının zihninde oluşturmak istedikleri imajı ortaya koyması bakımından çok önemlidir.

Bu çalışmada önce 19. yüzyıl oryantalistlerinin genel olarak siyer konularına yaklaşımları ortaya konacak, bilahare bu yüzyılın etkili oryantalistlerinden biri olan William Muir'in *The Life of Mahomet*¹ adlı eserinde siyer konularından bazılarını olumsuz başlıklandırmalarından hareketle Hz. Muhammed'e bakış açısı ve O'nu okuyucularına nasıl tanıtmak istediği değerlendirilmeye çalışılacaktır. William Muir'in Hz. Muhammed'e bakışı müstakil olmasa da ilk olarak İngiltere'de doktora tezi olarak çalışılmış ve bu çalışma kitap olarak basılmıştır.² *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*'ndeki "William Muir" maddesi³ ise Batılı bir akademisyen tarafından kaleme alınmıştır. Zira ülkemizde önce Muir'in Kur'an'a yaklaşımı akademik çalışmalara konu olmuş, Hz. Muhammed'e bakış açısı ise ancak son yıllarda çalışmaya başlanarak

Siyer'e⁴ ve Siyer kaynaklarına yaklaşımını⁵ konu alan bazı çalışmalar ortaya konmuştur. Bu makalenin de alana bir nebze olsun katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

1. 19. Yüzyıl Oryantalizmi ve Genel Özellikleri

19. yüzyıl, Batılılar tarafından Avrupa'da ve doğu ülkelerinin birçok yerinde amaç ve çıkarlarına uygun oryantalist derneklerin kurulduğu, süreli dergilerin veya telif eserlerin yayımlandığı bir dönem olmuştur. Napolyon'un 1798'de Mısır'ı işgal denemesi askeri açıdan başarısızlıkla sonuçlansa da Batı'nın İslam, Müslümanlar ve özelde Osmanlı Devleti'yle ilişkilerinde kritik bir dönüm noktası olmuştur. Avrupa'da Rönesans sonrası ortaya çıkan İslâm'a ve Hz. Muhammed'e karşı olgusal ve romantik yaklaşım, Osmanlı Devleti'nin Avrupalı Devletler karşısında ekonomik, askeri ve siyasî yönden güç kaybetmesiyle etkisini yitirmiştir.

¹ William Muir, *The Life of Mahomet I-IV* (London: Simth Elder and Co, 1861).

² Jabal Muhammad Bauben, *Image of the Prophet Muhammad in the West: A Study of Muir, Margoliouth and Watt* (Leicester: Islamic Foundation, 1996).

³ Woodhead, Christine, "Muir, Sir William", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 31/94.

⁴ Meryem Beyza Aykaç, *Sir William Muir'in Siyeri Örneğinde 19. Yüzyıl Oryantalizminin Hz. Muhammed'in Hayatına Bakışı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018); Yusuf Yıkılmaz, *The Life Of Mahomed Adlı Eseri Çerçevesinde Sir William Muir'in Siyere Bakışı* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

⁵ Belkis Özsoy Demiray, "İngiliz Müsteşrik William Muir'in Siyer Kaynaklarına Yaklaşımı", *İstem: İslâm, San'at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi*, 15/30 (Aralık 2017), 393-414.

Napolyon'un bu girişimi aynı zamanda sömürgecilik faaliyetleriyle oryantalist çalışmaların birlikteliğini simgelemektedir. Çünkü O bu sefere çıkarken yanına çok sayıda oryantalisti de alarak çıkmış ve Mısır'da Institut d'Egypte'i kurmuştur.⁶ Bu sayede ilk dönemlerden itibaren Müslümanlarca kaleme alınan değişik alanlara ve İslam tarihine dair çok sayıda orijinal kaynak Avrupa'ya geçmiştir. Böylece daha önceleri Ebu'l-Fida⁷ (ö. 732/1331) gibi epeyce geç sayılabilecek bir dönemde yazılmış eserlerle yetinen Batılı araştırmacılar⁸ pek çok erken dönem İslam Tarihi kaynağına ulaşma imkânına kavuşmuşlardır. Ancak bu dönemde kurumsallaşmalarının ve rasyonalizm ve pozitivizm gibi fikri akımların da etkisiyle Oryantalist araştırmalar teolojik bağlarından koparılıp daha ziyade filolojik bir zemine kaydırılmış ve neticede Avrupa'da klasik tarih ve tarihçilik anlayışının yerine eleştirel tarih düşüncesi ön plana çıkarılmıştır. Böylece bir yandan geç dönemlerde kaleme alınan eserler bir kenara bırakılarak erken dönem eserlere öncelik verilirken,⁹ diğer yandan da ulaşılan bu erken kaynaklar olduğu gibi incelenmek ve çalışılmak yerine önce eleştirel bir tarih süzgecinden geçirilmiştir. Bu yaklaşıma göre çok erken dönemde yazılmış olsalar da dinî kaynaklar neticede insan eseri olduklarından tam olarak tarihî olayların kendisini değil müellifinin bu olayı nasıl anladığını ve algıladığı göstermektedir.¹⁰ Bu nedenle Kur'an ve Hadis de dâhil olmak üzere temel İslamî kaynaklar kritiğe tabi tutulmuşlardır.

Bu noktada oryantalistlerin hâdiseleri nasıl gördüklerinden ziyade, nasıl gösterdikleri veya nasıl görülmesini istedikleri mühim bir mesele haline gelmiştir. Çünkü Müslüman bir siyer müellifiyle oryantalist bir yazarın niyet ve amaçları aynı değil hatta çoğu zaman birbirine tamamen zıttır. Müslüman siyer müelliflerinin amacı, Kur'an'da Hz. Muhammed'in tüm Müslümanlara örnek gösterilmesi ve O'na uymaya çağırılması sebebiyle Hz. Muhammed'in (sav) hayatını doğru bir şekilde anlatmak ve O'nu dünya gözüyle göremeyenlere söz, fiil, fikir ve şemail bakımından tanıtmaya arzudur.¹¹ Bu gayret Hz. Peygamber'in sünnetinin yeni nesillere ulaştırılmasına ve yaşatılmasına vesile olduğu için bir yönüyle de ibadet değeri taşımaktadır. 19. yüzyıl oryantalistlerinin Hz. Muhammed'in hayatını yazmalarının amacı ise akademik merak ve bilimsel araştırma gibi görünse de gerçekte Ortaçağ boyunca Hıristiyan yazarların yaptığı gibi İslam ve Hz. Muhammed hakkında polemik oluşturarak onları değersizleştirmek ve karalamaktır. Bu türden hedeflerine ulaşabilmek için gerektiğinde iftira atmaktan, hakikati görmezden gelmekten ve işlerine geldiğinde sonuna kadar savundukları bilimsel kriterlerinden taviz vermekten hiç çekinmemişlerdir. Bu yaklaşımın daha iyi anlaşılabilmesi için 19. yüzyıl oryantalistlerinin genel özelliklerine değinmek yerinde olacaktır.

1. Daha önceleri İslamî kaynakların tercümeleriyle veyahut herkesçe bilinen birkaç eserden istifadeyle yetinen Batılı araştırmacılar orijinal kaynaklara doğrudan ulaşma imkânına

⁶ Yücel Bulut, "Oryantalizm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33/431.

⁷ Jean Gagnier tarafından 1723'te Latince'ye tercüme edilen Ebü'l-Fida'nın (ö.732/1331) *el-Muhtasar fi tarihi'l-beşer* adlı eseri, 19. yüzyılın ikinci yarısında yoğun olarak gerçekleştirilen tercümelere kadar batıda en temel İslamî kaynak olmuştur, bk. Jean Gagnier, *Ismaël Abulfedae de vita et rebus gestis Mohammedis* (Oxford: 1722-23).

⁸ Oryantalist Margoliouth eserinin önsözünde bu gerçeğe işaret etmiştir; bk. David Samuel Margoliouth, *Mohammed and The Rise of Islam* (London: The Knickerbocker Press, 1905), III.

⁹ Hilal Görgün, "Muhammed (Batı Dünyası)" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2005), 30/477.

¹⁰ İlhami Oruçoğlu, *Başlangıcından Günümüze İslâm Dünyasında Peygamber İmajı* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008), 31.

¹¹ Mehmet Özdemir, "Siyer Yazıcılığı Üzerine", *Milel ve Nihal* 4/3 (Aralık 2007), 130.

kavuşmuşlardır. Nitekim mesela William Muir gibi bazı oryantalistler kitap isimlerinin başına “from original sources: orijinal kaynaklardan” gibi ifadeler ekleyerek aslında kendi orijinalliklerini vurgulamaya çalışmışlardır. Böylece İbn İshak’tan itibaren erken dönem eserleri temel kaynakları arasına girmiştir.

2. Bu dönem oryantalistlerinin çoğu bir şekilde Arapça başta olmak üzere birçok doğu dilini de öğrenmiş kişilerdir. Bu durum gerçekten takdire şayan olmakla birlikte malum dillere tam vukûfiyet sağlayamamaları zaman zaman konuları yanlış anlamalarına da sebep olmuştur.

3. Ulaşım imkânlarının da gelişmesiyle Avrupalı araştırmacıların çoğu bu dönemde devletlerinin sömürgeleriyle ilişkileri, şahsî ve umumî ticarî münasebetler, akademik gayretler, resmî görevleri, misyonerlik faaliyetleri (bunların bazıları veyahut tamamı) gibi sebeplerle İstanbul, Şam, Bağdat, Kahire ve Hindistan gibi özellikle kültürel açıdan zengin Doğu şehir ve memleketlerine gitmişler ve hatta bazıları buralarda yıllarca yaşamışlardır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak Doğu’ya ait hemen her konuda bol miktarda malzeme toplama imkânları olmuş ve doğu insanını daha yakından tanıma fırsatına sahip olmuşlardır.

4. Oryantalistlerin Kur’an’a bakışı genel olarak vahiy temelli olmayıp, Hz. Peygamber’in sözleri veya uydurduğu fikirler olduğu şeklindedir. Müslüman-Hıristiyan ilişkilerinin başlarından itibaren süregelen bu iddia Kur’an hakkında kitap yazmış olsalar da 19. yüzyıl oryantalistlerince de genel bir görüş olarak devam ettirilmiştir. Bu genel kabulleri onların, Kur’an ayetlerini yorumlarken Müslüman müelliflerden farklı çıkarımlara ulaşmalarına neden olmuştur. Buna mukabil Hz. Peygamber döneminde kayda geçirildiği için Kur’an’ın siyer malzemesi olarak diğer tüm materyallerden daha güvenilir bir kaynak olduğu hususunda hemfikirdirler. Zira onlara göre, düzenli bir dizilişi olmasa da, bazı konular çok defa tekrarlınsa ve anlaşılması güç pek çok ifade barındırsa da Kur’an, yazılı bir metin olarak İslam’ın ilk yıllarından itibaren bir şekilde korunarak değişikliğe uğramadan günümüze kadar ulaşmıştır.

5. Kur’an haricindeki siyer rivayetleri ise (Müslümanlarca sahih kabul edilen hadisler de dâhil olmak üzere) temel bir kıstas olarak kabul edilen tarihi tenkit metoduna göre değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Buna gerekçe olarak da hadislerin çok uzun süreler şifahî suretle aktarımı gösterilmiştir. Böylece topyekün tüm hadislere ihtiyatla yaklaşmış veya daha farklı materyallerle desteklenmeleri gerektiği vurgulanmıştır.¹² Onlara göre özellikle anlaşma metinleri, şiir ve arkeolojik bulgular somut kanıt mahiyetindedir.

6. Siyer konularını işlerken tamamı aynı görüşte olmasalar ve bazen farklı konulara yoğunlaşmış olsalar da eserlerinde ön plana çıkarıldıkları veya Hz. Peygamber’i karalamak için özellikle vurguladıkları başlıca konular şunlardır;

a- Hz Muhammed’in risaletine başlanmadan önce Arab Yarımadası’nın sosyo-kültürel durumu detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Böylece ahlakî açıdan kokuşmuş bir ortamda Hz. Muhammed “kurnazca” davranarak ıslahata girişmiş denilerek O’nun nebevî başarısı küçümsenmek istenmiştir.

c- İlk dönem İslam kaynaklarında aktarılan mucize türünden rivayetler görmezden gelinmiş veya doğal olaylar şeklinde izah edilmeye çalışılmıştır.

¹² Şibli Numanî (ö. 1914), Avrupalı müelliflerin Hz. Muhammed’in hayatını yazarken hataya düşmelerinin sebeplerini açıklarken önce onların dinî ve siyasî tassuplarına dikkat çeker. Sonra da siyer malzemesini hadislerin önüne geçirmelerini ve Hadis ilminde olduğu gibi ravinin adaletine, takvasına vs bakmaksızın sadece rivayetin teknik şartlarını göz önüne aldıklarını ifade eder. Bk. Mevlânâ Şibli Numanî, *Asr-ı Saadet*, trc. Ömer Rıza Doğrul (İstanbul: Eser Kitabevi, 1973), 1/78-79.

b- Rahip Bahîrâ(Sergius) hadisesi örneği başta olmak üzere Hz. Muhammed'in risalet öncesinde çocukluk ve gençlik yıllarında ticaret vesilesiyle yaptığı seyahatlerde Yahudilik ve Hıristiyanlığı tanıdığı, onların din adamlarıyla tanıştığı ve etkilendiği, böylece tebliğ ettiği ve orijinal olduğunu savunduğu İslam'ın bu dinlerden devşirilmiş bir inanç sistemi olduğu ispat edilmeye çalışılmıştır.

d- Hz. Peygamber'in Mekke Döneminde insanları etkilemek ve taraftar toplamak için rol yaptığı ve tavırlarının Medine'ye hicretten sonra değiştiği söylemi. Bu iddiaya göre Hz. Muhammed, hicretten önce çok sakin, mütevazı ve sabırlı bir karaktere sahipti ve daima mağdurları savunuyordu. Fakat Medine'de gücü eline geçirince ahkâm kesen ve zulmeden bir karaktere büründü.

d- Hz. Muhammed, Mekke'de daima sabrı tavsiye ederken, Medine'de güç kullanmayı tercih etmiş ve kılıca sarılmıştır. Tıpkı O gibi taraftarları da cihad, ganimet veya farklı amaçlar için şiddeti bir vasıta olarak görmüşlerdir.

e- Hz. Muhammed, Araplarda yaygın olan yağmacılığı cihad adıyla kutsallaştırarak askeri faaliyetlerine dini bir bahane uydurmuştur. Savaşlardaki asıl amacı ise ganimettir.

f-Medine'de bazı gayr-i müslimlerin öldürülmeleri suikast, Kurayzaoğulları hakkında verilen karar ve uygulaması ise hukuki bir infaz olmayıp cinayet hatta bazılarında katliamdır.

g- Çok evliliğin yaygın olduğu bir toplumda Mekke'deyken Hz. Hatice gibi kendisinden yaş itibarıyla büyük bir kadınla tek evlilik yaşayan Hz. Muhammed, hicretten sonra Medine'de pek çok kadınla evlenmiştir. Bu durum O'nun aslında kadın düşkünü, şehvetperest biri olduğunu göstermektedir.

Aslında bu iddiaların hiçbirisi yeni değildir, ilk dönemlerden itibaren asırlar boyunca Hıristiyan müelliflerce gerçekliği sorgulanmadan tekrar tekrar dillendirilmiştir. Burada gariptenecek olan durum Avrupa'da Arapça öğretiminin yaygınlaştığı, Avrupalı aydınların İslam, Kur'an ve Hz. Muhammed'in hayatına dair orijinal literatüre erişme imkânlarının oldukça kolaylaştığı, yeni belge, bilgi ve materyallere ulaşıldığı halde Batılı araştırmacıların Hz. Muhammed tasavvurunun neredeyse hiç değişmemiş olmasıdır. Başka bir deyişle yeni akademik kriterler geliştirilmiş olmasına ve anlatımda da üslup değişikliğine gidilmesine rağmen müsteşriklerin İslam'a ve Hz. Muhammed'e yaklaşımında zihniyet temelli ciddi bir farklılık olmamıştır. Dahası lehlerine olan konularda ısrarla savundukları kriterlerinden, önyargılarıyla bağdaşmadığı durumlarda bir yolunu bulup vazgeçmesini bilmişlerdir.¹³

2. William Muir Ve Siyer Konularını Başlıklandırması

2.1. William Muir

İskoç asıllı olan Muir 1819 yılında Glasgow'da doğmuştur. Glasgow'da ve Edinburg üniversitelerinde öğrenim görmüş, ancak asıl şarkiyat eğitimini Indian Civil Service (ICS)¹⁴ birimlerinden almış ve Doğu dillerini ICS elemanlarının yetiştirildiği Haileybury Koleji'nde öğrenmiştir. 1837 yılında gittiği Hindistan'da evvela Doğu Hindistan Şirketi ve sonrasında

¹³ Yusuf Kabakçı, *Hz. Muhammed'i Oryantalizme Karşı Savunmak Seyyid Emir Ali Örneği* (Bursa: Emin Yayınları, 2018), 42-44.

¹⁴ İngilizlerin Hindistan'da 1857 isyanından sonra İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin statüsünü iptal ederek bu ülkeyi yönetmek için İngiltere Dışişleri Bakanlığına bağlı olarak kurdukları ve üst düzey yöneticilerinin İngiliz olduğu idari teşkilat.

İngilizlerce yerine ikame edilen Hindistan Genel Valiliği'nin eyalet başkan yardımcılığı da dâhil olmak üzere muhtelif kademelerinde otuz dokuz yıl boyunca değişik görevler ifa etmiştir. 1867'de üstün hizmetlerinden dolayı şövalyelik (sir) unvanına layık görülmüştür. 1876'da emekli olmuş ve İngiliz hükümetinin Hindistan İşleri Bakanı'nın davetiyle İngiltere'ye dönmüş ve Londra'da kurulan Hindistan Konseyi'ne dâhil edilmiştir. 1884'de Royal Asiatic Society Dergisi'nin¹⁵ başkanlığına seçilmiş ve iki yıl süreyle bu görevini devam ettirmiştir. Uzun süre (1885-1903) Edinburg Üniversitesi rektörlüğü de yapmış olan William Muir 2 Temmuz 1905 tarihinde seksen altı yaşında Edinburg'da ölmüştür.¹⁶

Asıl uzmanlığı Sanskrit dili üzerine olan Muir, dindar kişiliğiyle gayretli bir Hıristiyan misyoneri, yönetici pozisyonlarında görevler icra ettiği İngiliz sömürü kurumlarında aktif ve sadık bir kolonyalist, yazdığı kitapları, entelektüel birikimi, Kur'an, İslam ve Hz. Muhammed hakkındaki eleştirel fikirleriyle kendisinden sonra yetişen Batılı araştırmacıları etkilemiş meşhur bir oryantalisttir.¹⁷ Ailesinin serveti sayesinde Hindistan'ın farklı bölgelerinde Batı ve Hıristiyan usulü eğitim veren kolejler açmış, üniversiteler kurmuş, Hint Müslümanlarını Hıristiyanlaştırabilmek için yoğun gayret sarf etmiş ve yerli Hıristiyan halkın refah seviyesini yükseltebilmek için büyük gayret sarf etmiştir. Birçok eser yazan Muir, konumuz açısından en mühim eseri olan *The Life of Mahomet*¹⁸'de genel olarak Hz. Muhammed'in gerçek bir peygamber olup olmadığını sorun olarak ele almıştır. Otuz yedi bölüm olarak dört cilt halinde basılan çalışma, o zamana kadar orijinal kaynaklara dayanılarak yazılan en kapsamlı İngilizce çalışmadır. Bu hacimli eserin muhtemelen daha fazla okuyucu kitlesine ulaşabilmesi amacıyla 1894 yılında 660 sayfalık tek ciltlik nüshası da yayımlanmıştır. Muir'in ayrıca konumuzla alakalı The Religious Tract Society tarafından yayımlanmış *The Rise and Decline of Islam*¹⁹ isimli 60 sayfalık bir el kitabı çalışması da vardır.

En etkili İngiliz oryantalistlerden olan Muir 19. yüzyılda Batı'da, "Hz. Muhammed ve İslam" imajının şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir.²⁰ Kendisi Aloys Sprenger'in (ö. 1893) fikirlerinden etkilenmiş, kitaplarının birçok yerinde ondan alıntılar yapmış ve kendisinden sonra yetişen oryantalistleri büyük ölçüde etkilemiştir. 20. yüzyılın önemli oryantalistlerinden biri olan David Samuel Margoliout (ö. 1940) eserinin önsözünde Hz. Muhammed'in nebevî başarısını değerlendirirken, "O'nun entelektüel kabiliyetini adil bir şekilde değerlendirmeye çalıştığını ve

¹⁵ 15 Mart 1823'te Londra'da, Asiatic Society'nin (Kalküta) eski başkanlarından Sanskritist Henry Thomas Colebrooke tarafından Hindistan ve diğer Asya ülkelerinin tarih, medeniyet, sanat ve edebiyatını incelemek amacıyla kurulan ve ertesi yıl İngiltere Kralı IV. George'un himayesiyle "Royal" unvanını alan The Asiatic Society of Great Britain and Ireland isimli derneğin yayın organı. Ayrıntılı bilgi için bk. Ali Köse, "Journal of The Royal Asiatic Society", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 23/583-584.

¹⁶ Christine Woodhead, "Muir, Sir William" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 31/94.

¹⁷ İbrahim Sarıçam vd., *İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz Muhammed Tasavvuru* (Ankara: Nobel Yayınları, 2011), 490.

¹⁸ William Muir, *The Life of Mahomet I-IV* (London: Simth Elder and Co, 1861). Muhammed ismi İngilizcede "Muhammad, Mohammad, Mohammed" şeklinde yazılırken Muir'in ve başka bazı oryantalistlerin Fransızca literatürde kullanılan "Mahomet" şekliyle yazmaları dikkat çekicidir. Çünkü "Mahomet" ismi Fransızca olarak oldukça olumsuz çağrışımlar yapmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bk., İsmail Metin, *Fransız Oryantalistlerin Siyer Literatüründe Hz. Muhammed İmajı (Maurice Gaudefroy-Demombynes, Régis Blachère ve Maxime Rodinson Örneği)* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015), 39.

¹⁹ William Muir, *The Rise and Decline of Islam* (Piccadily: The Religious Tract Society, ts.).

²⁰ Bauben, *Image of the Prophet Muhammad*, 21.

O'na karşı saygılı davranmaya gayret gösterdiğini ifade etmiş ve William Muir ile Müslüman müellif Seyyid Emir Ali'yi karşılaştırarak, kendi eserinin Emir Ali'nin *The Spirit of Islam* adlı eseri gibi apolojik, veyahut sayıları çok fazla olsa da Muir'in ki gibi iddianame türünden olmadığını söylemiştir.²¹

Muir'in kitaplarında bölüm başlıkları dışında bugünkü gibi alt başlıklandırma kullanılmamıştır. Kitaplarının içindekiler kısmına bölüm başlıkları ve ana konular yazılmıştır. Konular işlenirken ise kitap okuma düzeninde her sayfanın üzerine o sayfada anlatılan konuya uygun başlıklar yazılmıştır. Bazen uzun başlıklar sol sayfa üzerinde başlatılıp sağ sayfada devam ettirilmiştir. Bazen de okuyucunun dikkatini çekmek için sayfa kenarlarına haşiye şeklinde paragraftaki konuyu özetleyen cümleler yazılmıştır. Sayfaya daha ilk bakışta dikkat çeken bu ifadeler bizim makalemizde başlık gibi değerlendirilmiştir. Muir'in içindekiler kısmıyla sayfa üstlerine yazdığı başlıklar bazı yerlerde birbiriyle örtüşmemektedir. Pek çok yerde de içindekiler kısmına yazmadığı halde sayfa üstüne veya yan taraflara başlıklar yazdığı görülmektedir.

Oryantalistler genel olarak Hz. Peygamber'in sözlerini, davranışlarını ve karakterini olduğu gibi aktarmak yerine, olmasını/algılanmasını istedikleri gibi göstermeye çalışmışlar ve bu yönde bir başlıklandırma yöntemi kullanmışlardır. Şunu da belirtmek gerekir ki; elbette ki Muir ve diğer oryantalistlerin yazdıkları başlıkların tamamı olumsuz ve yanlış değildir. Ancak biz konumuz açısından gerçeği yansıtmadığını düşündüğümüz menfi başlıkları tespit ederek onlar üzerinden Muir'in Hz. Peygamber'in hayatına bakışını ve bunu okuyucusuna nasıl sunduğunu değerlendirmeye çalıştık. Başlıkların tespiti ve kaynak göstermede *Life of Mahomet*'in 4 cilt takım olarak ilk baskısı olan 1861 Londra baskısı esas alınmıştır. Başlıklar sıralanırken Muir'in kitabındaki konu akışı değil, bizim konuları tasnifimiz esas alınarak sıralama yapılmış ve buna göre dipnot verilmiştir.

2.2. Muir'in Siyer Konularını Başlıklandırması

2.2.1. Arap Yarımadası'nın Durumu

Muir, Hz. Muhammed'in hayatına geçmeden önce yukarıda da belirtildiği üzere Arabistan'ın durumunu detaylıca anlatmıştır. Dört ciltlik eserinin birinci cildini kaynaklarının²² ve Arap Yarımadası'nın fiziki, siyasi ve kültürel ortamının tanıtımına ayırmıştır. Yemen, Hîre, Gassan, Mekke, Medine'yi ve kabile hayatını ayrı ayrı başlıklar altında incelemiştir. Böyle bir girişin evveleminde Siyer'i anlamayı kolaylaştıracağı aşikârdır. Ancak Muir bu konuları işlerken özellikle Yahudilik ve Hıristiyan lığa ait öğeleri ön plana çıkartarak detaylıca açıklamıştır. Böylece Hz. Muhammed'in dininin orijinal olmayıp bölgesel bir etkileşimin neticesinde ortaya çıkarıldığı fikrinin zemini oluşturulmak istenmiştir.²³ Hîre'yi anlattığı clxv-clxxxiii numaralı sayfalarda sayfa kenarına koyduğu haşiye türü başlıklarda Hıristiyan figürlere dikkat çekmiştir. Örnek olması açısından Hîre Kralı IV. Münzir'in torunu ve V. Numan'ın kızı Hind ile Adî'nin evliliğinden bahsederken her ikisinin de Hıristiyan lığı seçtiğini yan başlıkta:

²¹ Margoliouth, *Mohammed and The Rise of Islam*, vii.

²² Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Demiray, "William Muir'in Siyer Kaynaklarına Yaklaşımı", 393-414.

²³ Müellif bu konuları toplamda üç bölüm olarak yaklaşık 200 sayfada anlatmıştır. Bk. Muir, *The Life of Mahomet*, 1/cvi - cclxxi.

- "Adi and Hind both Chritians: Adi ve Hind'in her ikisi de Hıristiyandı" şeklinde özellikle belirtmiştir.²⁴ Yine başlık şeklinde değilse de bölüm sonuna yerleştirdiği dipnotta:

"We must seek for the Christian influences which left their impression on the Western Arabs – Biz Hıristiyan etkilerinin Batı Arapları üzerine bıraktığı izlenimleri aramak zorundayız" cümlesiyle asıl niyetini ortaya koymaktadır.²⁵

2.2.2. Hz. Peygamber'in Mesajının Orijinal Olmadığı ve Yahudi-Hıristiyan Kaynaklarına Dayandığı İddiası

Muir çalışması boyunca bilinçli bir şekilde okuyucusuna Hz. Peygamber'in davetinin yani İslam'ın orijinal bir din olmadığını, Hz. Muhammed'in çocukluğundan itibaren özellikle Suriye taraflarına yaptığı seyahatlerdeki izlenimlerinden, buralarda karşılaştığı Hıristiyan din adamlarından, Mekke'de yaşayan ve/veya Mekke'ye ticaret vb. sebeplerle uğrayan Yahudi ve Hıristiyanlardan görüp öğrendiklerini harmanlayarak bir mesaj oluşturduğunu ve çevresindekileri buna ikna ettiğini iddia etmektedir. Bu iddiası aşağıda görüleceği üzere pek çok kez başlıklarına da yansımıştır. Muir, Hz. Peygamber'in daha çok Hıristiyanlarla münasebet kurduğunu, fakat daha ziyade Yahudiliğin İslam'a büyük ölçüde etki ettiğini söylemiştir.

Muir'in konu ile ilgili uygun gördüğü başlıklar şöyledir:

- "Syrian tradition the likeliest source of Mahomet's knowledge; derived chiefly through a Jewish, partly through a Christian channel: Başta bir Yahudi aracılığıyla, kısmen bir Hıristiyan kanalıyla türetilmiş Suriye geleneği Muhammed'in bilgisinin en muhtemel kaynağı."²⁶

- "Probable influence upon Mahomet of attending the fair at Ocatz, in acquiring the faculty of poetry and rhetoric, and an acquaintance with Christians and Jews: 'Muhammed'in şiir ve retorik yeteneği kazanmasında ve Hıristiyanlarla ve Yahudilerle tanışmasında Ukaz'daki fuara katılmasının olası etkisi."²⁷

- "Impressions regarding christianity: Hıristiyanlıkla ilgili izlenimler".²⁸

Konuyu işlerken "Muhammed'in Suriyeli Hıristiyanların uygulamalarını ve ilkelerini sorgulama veya kendi yoluna düşen keşiş ve din adamlarıyla konuşma fırsatını kaçırmadığından emin olabiliriz" şeklinde açıklamaları vardır.

- "Christian influence of Zeid, of Othman ibn Huweirith, and of Waraca: Zeyd'in (Zeyd b. Harise), Osman b. Huveyris'in ve Varaka'nın Hıristiyan etkisi."²⁹

- "Coran at first held to be concurrent with and only auxiliary to the Jewish and Christian Scriptures : Kur'an ilk başta, Yahudi ve Hıristiyan Kutsal Yazılarına eşzamanlı ve yalnızca yardımcı olmak için kullanıldı."³⁰

- "Christian Scriptures little mentioned as yet: Hıristiyan Kutsal Metinlerinden henüz az bahsediliyor."³¹

- "Connection with Judaism: Yahudilikle bağlantı."³²

²⁴ Muir, *The Life of Mahomet*, 1/clxxx.

²⁵ Muir, *The Life of Mahomet*, 1/cxci.

²⁶ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/308.

²⁷ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/i-2/7.

²⁸ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/18.

²⁹ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/50.

³⁰ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/299.

³¹ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/189.

- "The Jews supply Mahomet with materials for the Coran: Yahudiler, Muhammed'e Kur'an malzemeleri tedarik ediyor."³³

- "Jewish Legends: Yahudi Efsaneleri." ³⁴

- "The relation of Islam to Christianity: İslam'ın Hıristiyanlıkla İlişkisi."³⁵

Bu son başlık kitabın VII. Bölüm başlığıdır. Bölüm içerisinde Hz. Peygamber'in Hıristiyanlıkla ilgili kaynaklarının eksik ve aldatıcı olduğunu, O'nun hiçbir zaman Hıristiyanlığın gerçek doktrinlerini anlamadığı,³⁶ tam aksine Yahudiliğin tüm sisteme rengini verdiğini, yine de üstün olmasa da Hıristiyanlığın Yahudiliğe eşit bir yer işgal ettiğini iddia etmiştir.³⁷

- "Christianity had little real influence in Islam: Hıristiyanlığın İslam'da çok az etkisi oldu."³⁸

- "Comparison of the life of Mahomet prior to his emigration, with the life of Christ: Mesih'in yaşamı ile hicretten önce Muhammed'in yaşamının karşılaştırılması."³⁹

- "Mahomet misinformed of the teaching of the Church regarding the Crucifixion of Jesus: Muhammed, İsa'nın çarmıha gerilmesiyle ilgili olarak kilisenin öğretisini yanlış anladı."⁴⁰

Görüldüğü üzere Muir en temel iddialarından biri olan İslam'ın orijinal bir din olmadığı, Hz. Peygamber'in Yahudi ve Hıristiyan kaynaklardan beslendiği fikrini pek çok kez başlıklarına da yansıtmıştır. Burada şu hususu da belirtmek gerekir ki Muir, Hz. Peygamber'in Yahudi ve Hıristiyanlardan etkileşiminden bahsederken Rahip Bahîrâ olayı gibi bazı oryantalistlerin çok önemseydiği çocuk yaşta anlık ve tek seferlik bir etkileşimden değil, farklı kaynaklardan ve mütemediyen devam eden bilinçli bir etkileşimden bahsetmiştir. O, Bahîrâ hadisesinin birçok kaynaktan geçtiğini fakat pek çok saçmalıklar içerdiğini de ifade etmiştir.⁴¹ İslam'ın Hıristiyanlıktan etkilenmesi hususunda F.C. Gerock'un 1839'da neşrettiği *Versuch einer Darstellung der Christologie des Koran*,⁴² isimli eserinden etkilendiğini de beyan etmiştir.⁴³

2.2.3. Hz. Muhammed'in Tavırlarının Medine Döneminde Değiştiği İddiası

Hicretle beraber mücadelenin mahiyeti değiştiği gibi Hz. Peygamber'in sorumlulukları da artmıştır. Mekke döneminde pasif mücadele eden Müslümanlara, Medine döneminde haksızlıklarla birebir mücadele ve gerektiğinde kılıçla da cihat yetkisi verilmiştir. Hz. Muhammed de artık sadece peygamber değil aynı zamanda devlet başkanıdır. Dolayısıyla

³² Muir, *The Life of Mahomet*, 2/183.

³³ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/185.

³⁴ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/186.

³⁵ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/277.

³⁶ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/288.

³⁷ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/289-290.

³⁸ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/290.

³⁹ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/273.

⁴⁰ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/306.

⁴¹ Muir, *The Life of Mahomet*, 1/35 (dipnot).

⁴² Carl Friedrich Gerock, *Versuch einer Darstellung der Christologie des Koran* (Hamburg und Gotha: Andreas Perthes, 1839). Gerock bu eserinde Kur'an'daki Hz. İsa ve Hristiyanlığa ait bilgileri erken dönemde ticarî seyahatler veya başka yollarla Arap kültürüne yerleşen geleneğe ve halk hikayelerine bağlar, 7. Yahudiliğin ve Hristiyanlığın etkisine dair iddialar için ayrıca bk.: İbrahim Sarıçam. "Hz. Muhammed'in Mesajının Kaynakları ve Orijinalliği Meselesine Oryantalist Yaklaşımlar", *Çağdaş Çalışmalar ve Oryantalistlerin Siyer'e Yaklaşımı*, thk. Adnan Demircan (İstanbul: Siyer Yayınları, 2014), 273-290.

⁴³ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/277.

Mekke’de müşriklerin baskılarına karşı sabreden ve ashabına da sabrı tavsiye Hz. Peygamber, Medine’de icabında kendisini, idare ettiği bütün insanları, davetini ve devletini korumak için tedbirler almak ve uygulamak zorunda kalmıştır. Muir değişen şartları görmek yerine Hz. Muhammed’in değiştiğini iddia etmiştir;

- “If Mahomet was acted on by a supernatural guidance, his course at Medina proves it to have been from an evil source: Eğer Muhammed doğüstü bir yönlendirmeye hareket ettiyse Medine’deki dönemi O’nun kötü bir kaynaktan beslendiğini kanıtlar.”⁴⁴

- “Mahomet on his first arrival at Medina, endeavours to stir up the Jews to gratitude and to persuade them to bear evidence in his favour: Medine’ye ilk gelişinde olan Muhammed, Yahudileri şükretmeye teşvik etmeye ve onları lehine kanıt göstermeye ikna etmeye çalışır.”⁴⁵

- “Salvation was not confined to Islam: Kurtuluş İslam’la sınırlı değil.”⁴⁶

Muir’e göre başlangıçta putperestliği reddetmek yeterli iken (Hıristiyan inancı da geçmiş gibi kabul edilirken) zamanla Kur’an’ın mahiyeti değiştirilmiş ve nihayet şöyle sonuçlanmıştır:

- “In its final development İslam rapidly diverged from the Bible: Son gelişmede İslam, hızla İncil’den ayrıldı.”⁴⁷

- “Earnestness and honesty of Mahomet at Mecca: Muhammed’in Mekke’de samimiyyeti ve dürüstlüğü.”⁴⁸

- “At Medina, worldly motives mingle with his spiritual objects: Medine’de, dünyevî motifler O’nun dinî amaçlarıyla karışıyor.”⁴⁹

- “Rapid moral declension the natural consequence: Hızlı ahlaki çöküntünün doğal sonucu.”⁵⁰

- “Rapid deterioration at Medina: Medine’de hızlı bozulma.”⁵¹

Muir son dört başlığı Hz. Peygamber’in karakterini anlatırken kullanmıştır. Sayfaların içerisinde ise ahlaki bozulmanın doğal sonucu olarak, Muhammed’in Medine’ye vardığından itibaren telkin ettiği sistemde belirgin ve hızlı bir düşüş gözleendiğini, hoşgörüsüzlüğün baş gösterdiğini anlatmıştır; “İlk başta daha ulvî gayeler için tasarlanan manevi değerlerin, geçici otoritenin amaçlarına göre kullanılmaya başlandığını ve manevi silahlarla güçlenen devletin kılıcının inanmayanlar yok edilene ve muhalifler yalvarana dek kullanıldığını” iddia etmiştir. Buna göre “Hz. Peygamber ve Mekke’deki takipçilerinin soluduğu sıcak ve samimi bağlılık kısa sürede Medine’de donuk ve cılız bir hal almış, resmi törenlerin soğuk ve cansız döngüsü içinde şiddetli bir fanatizme” dönüşmüştür. “Saf kaynakları Muhammed’e serbestçe ulaşabilen Yahudi inancı ve daha az bilinen Hıristiyan sistemi, eski inanç ve bağlılığın itirazlarına rağmen tereddütsüzce ve sorgulanmadan kenara itilmiştir.” Muir bu iddialarıyla aslında Hz. Muhammed’in Mekke’de Yahudi ve Hıristiyanlıktan etkilenerek oluşturduğu ve daha çok ezilenlerin yanında durduğu sisteminin Medine’de iktidarı ele geçirmesi ve güçlenmesiyle

⁴⁴ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/95.

⁴⁵ Muir, *The Life of Mahomet*, 3/289.

⁴⁶ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/296.

⁴⁷ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/298.

⁴⁸ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/316.

⁴⁹ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/318.

⁵⁰ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/319.

⁵¹ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/319.

değiştirdiğini ve Hz. Peygamber'in kendini merkeze alarak kutsadığını söylemiştir. Böylece Mekke'de zayıf bir pozisyondayken mağdurların yanında yer alan Hz. Muhammed, Medine'de güçlü bir pozisyona ulaşınca Mekke'deki samimiyet ve içtenliklerin anlamsızlaştığını ve O'nun bir Yahudi ve Hıristiyan düşmanına dönüştüğünü belirtmiştir.

2.2.4. Hz. Peygamber'in Yahudi ve Hıristiyan Düşmanı Olduğu İddiası

Bir önceki konunun devamı ve tamamlayıcısı mahiyetinde Muir, Mekke'deyken Yahudi ve Hıristiyan kaynaklarından beslenen Hz. Muhammed'in hicretten sonra Yahudi ve Hıristiyanları itaat altına almak ve sadece kendi dinine inandırmak istediğini, bunu kabul etmeyenlerin ise önce dışlandığı ve sonrasında özellikle Yahudi kabileleri örneğinde olduğu gibi şiddetle cezalandırıldığını iddia etmiştir. Bu bağlamda uygun gördüğü başlıklar şunlardır:

- "The sword of Islam contrasted with the expedients of early Christianity : İslam'ın kılıcı ilk dönem Hıristiyanlığın ilkelerine karşı."⁵²

- "Mahomet's Sources of Christian information imperfect and deceptive: Muhammed'in Hıristiyan bilgisi kaynakları yetersiz ve aldatıcı".⁵³

- "Mahomet on his first arrival at Medina, endeavours to stir up the Jews to gratitude and to persuade them to bear evidence in his favour: Medine'ye ilk gelişinde olan Muhammed, Yahudileri şükretmeye teşvik etmeye ve onları lehine kanıt göstermeye ikna etmeye çalışır."⁵⁴

- "In its final development Islam rapidly diverges from the Bible: Son gelişmesinde İslam hızla İncil'den ayrılıyor."⁵⁵ Bu başlık altında Hz. Peygamber'in Yahudi ve Hıristiyanlara karşı düşmanca beyanları olduğundan bahsedilmiştir.

- "The Jews a standing cause of annoyance to Mahomet: Yahudiler, Muhammed'e bir sıkıntı kaynağı olarak duruyor."⁵⁶

- "Battle of Badr followed by an early movement against the Jews: Bedir Savaşının ardından Yahudilere karşı erken bir hareket."⁵⁷ (Ebu Afak ve Esmâ bint Mervan'ın öldürülmesiyle ilgili olarak.)

- "Importance of the victory over the Bani Nadhir: Beni Nadir zaferinin önemi."⁵⁸

Devamla şöyle diyor: "Bani Nadir'in sınır dışı edilmesi Muhammed için maddi bir zaferdi. Teker teker civardaki Yahudi yerleşim birimlerini bölmek ve rahatsızlığının sebeplerini gidermek istiyordu..."

- "Siege of Madina end Massacre of the Bani Coreitza: Medine Kuşatması ve Beni Kureyza Katliamı."⁵⁹

- "On their refusal to acknowledge him, Mahomet changes the style of his address to rebuke and reproach: Muhammed kendisinin peygamberliğini kabul etmeyi reddettikleri zaman, onlara hitabını azarlama ve kınama şeklinde değiştirir."⁶⁰

⁵² Muir, *The Life of Mahomet*, 2/275.

⁵³ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/288.

⁵⁴ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/289

⁵⁵ Muir, *The Life of Mahomet*, 2/298.

⁵⁶ Muir, *The Life of Mahomet*, 3/37.

⁵⁷ Muir, *The Life of Mahomet*, 3/130.

⁵⁸ Muir, *The Life of Mahomet*, 3/215.

⁵⁹ Muir, *The Life of Mahomet*, 3/255. Bu başlık, kitabın 17. Bölüm başlığıdır.

⁶⁰ Muir, *The Life of Mahomet*, 3/290.

- "The Jews are thus stirred up to hatred of Mahomet": Böylece Yahudiler, Muhammed'in nefretine karışıyorlar."⁶¹

- "They are accused of encouraging idolatry at Mecca: Mekke'de putperestliği teşvik etmekle suçlanıyorlar."⁶² Bu başlık Yahudi liderlerinin Kureyş'i Hendek savaşına teşvik etmeleri sebebiyle atılmıştır.

- "The bloody judgment of Sad: Sa'd'ın kanlı yargısı."⁶³

- "Effect of the massacre of the Bani Coreitza: Beni Kureyza katliamının etkisi."⁶⁴

- "Its moral bearing on the character of Mahomet: Beni Kureyza katliamının Muhammed'in karakterine ahlakî etkisi."⁶⁵

Sayfa içerisinde bu konuyla ilgili olarak, "Peygamber'in otoritesi zaten çok gizemli ve doğaüstü bir yaptırımla donatılmıştı, kimse onu açıkça görmeye cesaret edemedi" demiştir. Devamla "Muhammed'in Yahudilere yönelik politikası, Medine'ye gelmesinden sonra çok erken bir zamanda sert ve baskıcı oldu, şüpheli gerekçelerle iki kabileye saldırdı ve onları kovdu, bazı Yahudilerin suikastı gibi bizde bu tür bir güvensizlik ve alarm oluşturacak kadar öfkeliydi," gibi açıklamalar yapmıştır. Muir ayrıca çeşitli sebeplerle öldürülen Yahudilerin infazını sürekli 'assassin:suikast' kelimesiyle nitelemiştir.⁶⁶ Örnek olması açısından Ebu Hukeyk'in (Ebu Rafi) öldürülmesini "Assassination of Abul Huceick" şeklinde başlıklandırmıştır.⁶⁷

- "Benefits of Islam outweighed by its Evils: İslam'ın zararları faydalarına ağır basar".⁶⁸

Yazının devamında bu zararları 3 başlık altında şöyle özetlemiştir:

1- İslam, köleliği, çek eşliliği ve boşanmayı devam ettirdi.

2- Hukukun özgürlüğü ve hoşgörü ortadan kaldırıldı ve kılıç İslam'ın inkar edilemez bir cezası oldu.

3- Hıristiyanlığın kabulüne karşı güçlü bir engel kondu.

Muir, Hz. Peygamber'in Mekke döneminde Yahudilik ve Hıristiyanlıktan beslendiğini ama hicretten sonra kendi dinine girmeyi reddeden Yahudi ve Hıristiyanlara karşı düşmanca davranmaya başladığını ve nihayet onları ortadan kaldırmayı amaçladığını iddia etmektedir. Ona göre İslam kalıcı olmak için kılıç kullanmak zorundadır, bunu da:

- "The principles of Islam required continued prosecution of war: İslam'ın ilkeleri savaşın devam etmesini gerektiriyordu"⁶⁹ şeklinde başlığa dökmüştür. Özellikle Beni Kureyza hadisesini infaz veya cinayetten öte '*massacre: katliam*' olarak nitelendirmektedir. Hâlbuki Beni Kureyza'nın yaptığı düşmanlıktan öte ihanettir. İhanet ise bütün hukuk sistemlerinde çok büyük bir suç olmasına rağmen Muir bu hadiseyi, Hz. Muhammed'in kendisine muhalif görüşlere karşı

⁶¹ Muir, *The Life of Mahomet*, 3/291.

⁶² Muir, *The Life of Mahomet*, 3/292.

⁶³ Muir, *The Life of Mahomet*, 3/274.

⁶⁴ Muir, *The Life of Mahomet*, 3/282.

⁶⁵ Muir, *The Life of Mahomet*, 3/282.

⁶⁶ Muir'in bu yaklaşımı Fransız oryantalistler tarafından da benimsenmiştir. Mesela, Fransız oryantalist Maurice Godefroy-Demombynes (ö.1957), Medine'de Yahudilere karşı bir "kökten kazıma, soykırım" (Fr. Extermination Finale) uygulandığını iddia etmiştir. Bk. Metin, *Fransız Oryantalistlerin Siyer Literatüründe Hz. Muhammed İmajı*, 185.

⁶⁷ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/14.

⁶⁸ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/320-321.

⁶⁹ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/251.

tahammülsüzlüğü olarak görmüştür. Ona göre “Benî Kurayzalıları zaten Muhammed’in kendileri hakkındaki kötü niyetini öğrendikleri için antlaşmayı bozmuşlardı. Buna rağmen böylesine kritik bir zamanda hata ederek Muhammed’in eline koz vermişlerdir.”⁷⁰

2.2.5. Hz. Muhammed’in Kişiliği ve Karakteri

William Muir, Hz. Muhammed’in karakterini değerlendirirken hicret öncesi dönemde O’nun sadeliği, kibarlığı, mağdurların yanında oluşu, samimiyeti, mücadelesindeki metaneti, arkadaş canlısı oluşu gibi bazı konularda objektif değerlendirmelerde bulunmuş ve buna göre münasip başlıklar atmıştır. Ancak aynı Muir özellikle *The Life of Mahomet*’te Hz. Muhammed’in kişiliğini ve karakterini incelediği “The Person and Character of Mahomet: Muhammed’in Kişiliği ve Karakteri” başlıklı son bölümü başta olmak üzere birçok yerde O’nun özelliklerinden bahsederken aşağıda verilen başlıkları uygun görmüştür:

- “Though simple in his habits, Mahomet assumed the real power and dignity of a prince: Alışkanlıkları basit olmasına rağmen, Muhammed bir prensin gerçek gücünü ve onurunu üstlendi.”⁷¹

- “Moderation towards Friends: Arkadaşlarına karşı ılımlı.”⁷²

- “Cruelty towards Enemies: Düşmanlarına karşı zâlim.”⁷³

- “Duplicity and Perfidy: İkiyüzlü ve vefasız.”⁷⁴

- “Craftiness: Kurnaz.”⁷⁵

- “Passion for Women: Kadın düşkünü.”⁷⁶

- “Superstitious: Batıl inançlı-hurafepere.”⁷⁷

- “Inconsistencies pervade the character of Mahomet: Tutarsızlıklar Muhammed’in karakterini istila etti.”⁷⁸

Muir bu başlıktan sonra şu açıklamaları yapmıştır: “Okuyucuyu Muhammed’in karakterindeki tutarsızlıklar konusunda uyarmak zorundayım; tarihin öğrencisi, Muhammed’in saf ve yüce özlemlerinin ilk kez nasıl karıştırıldığını, sonra yavaş yavaş yarı bilinçsiz bir kendini aldatma ve hakikatin yanlışlıkla, samimiyetin suçlulukla nasıl birleştiğini görecektir... Okuyucu, eş zamanlı olarak putperestliği söndürme ve dünyada din ve erdemi teşvik etme arzusuyla, hoşgörülü ve hevesli bir peygamberin sonunda nasıl cennetin yegâne favorisi olduğunu ve kendisini vahiylerle nasıl haklı çıkardığını görecektir...”⁷⁹

Neticede itibariyle dolaylı olarak yukarıda bahsedilen Hz. Peygamber’in davranışlarının hicretten sonra değişmesinin de aslında karakterinden kaynaklandığını kastederek, doğrudan dillendirmese de okuyucusunun zihninde O’nun Mekke’de kurnazca rol yaptığı düşüncesinin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

⁷⁰ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/271-278.

⁷¹ Muir, *The Life of Mahomet*, 3/296.

⁷² Muir, *The Life of Mahomet*, 4/306.

⁷³ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/307.

⁷⁴ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/308.

⁷⁵ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/308.

⁷⁶ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/310.

⁷⁷ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/312.

⁷⁸ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/322.

⁷⁹ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/322-323.

2.2.6. Hz. Muhammed'in Kadın Düşkünü Olduğu İddiası

Muir'in Hz. Peygamber'in hicretten sonraki davranışlarındaki tavır değişikliğiyle beraber sıkça konu edildiği meselelerden birisi de Hz. Peygamber'in evlilikleridir. Ona göre zaten çok eşlilik İslam'ın Hıristiyanlığa göre eksik taraflarından biridir. Hz. Peygamber'in Medine'deki evlilikleri her ne sebeple olursa olsun kadın düşkünlüğünden kaynaklanmaktadır. Hz. Peygamber'in eşlerinden bahsederken pek çok yerde 'harem' ifadesini kullanmakla zaten O'nun evliliklerine 'nikâh ve aile' bağlamından çok 'zevk' merkezli baktığını göstermiştir. Daha çok da esir kadınlara yapılan muameleleri kendi bakış açısıyla buna örnek olarak vermiştir.

- "Polygamy creates an irreconcilable divergence from Christianity: Çok eşlilik Hıristiyanlıktan uzlaşmaz bir sapma yaratır."⁸⁰

- "His domestic life; polygamy: O'nun ev hayatı; Çokeşlilik."⁸¹

- "Passion for Women: Kadın düşkünü."⁸²

- "Mahomet takes Rihana, a captive girl, for his concubine: Muhammed kendine metres olarak esir kız Reynahe'yi alır."⁸³

Muir Beni Kureyza'nın infazından sonra: "Muhammed kocası ve tüm erkek akrabaları katliamda az önce ölmüş olan Reyhane'yi cazibesıyla kendisini teselli etmesi için seçti ve onu karısı olmaya davet etti. Reyhane bunu reddetti ancak O'nun kölesi ya da cariyesi olmaktan başka çaresi yoktu. Karısı olmayı mecburen kabul etti ama Muhammed'in çok korktuğu Yahudi inancında kalmaya devam etti. Ancak daha sonra İslam'ı kucakladığı, ölümüne kadar Muhammed ile yaşadığı söyleniyor..." şeklinde açıklamalar yapmıştır.

- "Number of his Harem now complete: Harem sayısı şimdi tamamlandı."⁸⁴

- "An affair with Mary creates scandal in Mahomet's harem: Mariye ile olan bir ilişki Muhammed'in haremde skandal yaratıyor."⁸⁵

- "Mahomet presents female slaves to Ali, Othman, and Omar: Muhammed, kadın köleleri Ali, Osman ve Ömer'e sunar."⁸⁶

Bu son başlıklı sayfada ve devamında, "Bu olay Muhammed'in gündelik hayatında kayınpederine ve damatlarına nasıl hediyeler sunduğu konusunda bize ışık tutuyor..." gibi açıklamalar yapılarak Hz. Peygamber'in kadın düşkünü ve kadınlara muamelesinde damatlarına ve kayınpederine de esirler arasından seçtiği üç güzel kadını hediye edecek kadar tuhaf bir karakterli olduğu söylenmiştir.

Muir birçok konuda hadiseyi aktardıktan sonra konuyla ilgili Kur'an ayetlerini aktararak sanki Hz. Peygamber sıkıştığında ve etrafındakilerle sorun yaşadığında Kur'an'a sığınmış gibi bir algı oluşturmaktadır. Muir'in Kur'an hakkında "His own Inspiration: Kendi İlhamı" bir başlığını uygun gördüğü yani Kuran'ın vahiy değil de Hz. Peygamber'in kendi ilhamı olduğunu

⁸⁰ Muir, *The Life of Mahomet*, 3/24.

⁸¹ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/309.

⁸² Muir, *The Life of Mahomet*, 4/310. Benzer iddialar için ayrıca bk., İsmail Metin, "Batı'da Hz. Muhammed'in Kişiliğine ve Evliliklerine Yaklaşımlar: Maurice Gaudetfroy-Demombynes, Régis Blachère ve Maxime Rodinson Örneği", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/45 (Ağustos 2016), 1023-1032.

⁸³ Muir, *The Life of Mahomet*, 3/278.

⁸⁴ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/89.

⁸⁵ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/160.

⁸⁶ Muir, *The Life of Mahomet*, 4/149.

savunduğu düşünüldüğünde bunun bilinçli bir şekilde yapıldığı ortaya çıkacaktır. Mesela yukarıda başlığı verilen Hz. Peygamber'in Mariye ile evliliğinden diğer eşlerinin rahatsız olduğu aktarıldıktan sonra "hadiseyle ilgili hiç iyi bir yorum yapılmayabileceğini ancak bu garip durumun Tanrı'nın doğrudan yorumuyla desteklendiğini, Kur'an'da bu işle ilgili bölümün şöyle olduğunu" belirterek Tahrim Süresi'nin ilgili ayetlerini aktarmıştır:

1-"Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını arayarak Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin sen kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayan çok esirgeyendir. 2 - Allah size yeminlerinizi çözmeyi meşrû kılmıştır. Allah sizin sahibinizdir. O bilendir, hikmetle yönetendir. 3 - Peygamber, eşlerinden birine gizlice bir söz söylemişti. Fakat eşi, o sözü başkalarına haber verip Allah da bunu Peygamber'e açıklayınca, Peygamber (eşine) bir kısmını bildirmiş bir kısmından da vazgeçmişti. Peygamber bunu ona haber verince eşi: "Bunu sana kim söyledi?" dedi. Peygamber "Bilen, her şeyden haberi olan Allah bana söyledi." dedi. 4 - Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz ne iyi, çünkü kalpleriniz eğildi. Ve eğer Peygamber'e karşı birbirinize arka olursanız (bilin ki) onun dostu ve yardımcısı Allah, Cibrîl ve müminlerin iyileridir. Bunun ardından melekler de ona arkadır. 5 - Eğer o sizi boşarsa belki de Rabbi ona, sizden daha hayırlı, kendisini Allah'a teslim eden, inanan, gönülden itaat eden, tevbe eden, oruç tutan dul ve bakire eşler verir." (et-Tahrim 66/1-5)

Sonuç

19. yüzyılın siyer konularında en etkili oryantalistlerinden biri olan William Muir oriiinal kaynaklara dayanarak yazdığını iddia ettiği ve kendi zamanına kadar bir oryantalist tarafından yazılmış en kapsamlı sayılabilecek dört ciltlik *The Life Of Mahomet* isimli eserinde Hz. Peygamber'in özellikle Mekke'deki hayatıyla ilgili O'nun dürüstlüğü, samimiyeti, gayreti, putperestliğe karşı verdiği ciddi mücadelesi, insanlara karşı hoşgörüsü gibi mevzularda insafli ve adil değerlendirmeler yaparken, öte yandan O'nu özellikle Medine döneminde güçlenince düşmanlarına karşı zalimce davranan, kendi kafasından uydurduklarını vahiy diye insanlara sunan bir sahtekâr, hedefine ulaşabilmek için Kur'an dediği ilhamını kullanan ve bu uğurda her yolu mübah gören hilekâr ve şehvet düşkününü birisi olarak tarif etmiştir. Kur'an ve Hz. Muhammed hakkındaki müspet rivayetlere daima eleştirel yaklaşan müellif, aleyhte olanları ise sorgulamadan gerçekmiş gibi kabul ederek akademik veya olgusal davranmak yerine misyoner ruhuyla hareket ettiğini göstermiştir.

Çalışmasının başında Klasik İslam Tarihi kaynaklarını değerlendirdiği uzunca bir giriş bölümüne yer veren Muir, burada malum kaynaklar üzerine bir takım değerlendirmelerde bulunmuştur. Buna göre; vahiy olarak değil de Hz. Muhammed'in sözleri olarak kabul ettiği Kur'an metninin siyer kaynağı olarak güvenilir bir materyal olduğunu düşünürken, Müslümanlarca en sahih kabul edilenleri de dâhil olmak üzere tüm hadislerin ise ravilerinin şahsî ve subjektif eğilimlerine bağlı olduklarını, dolayısıyla her halükarda ihtiyatla karşılanmaları gerektiğini iddia etmiştir. Günümüze ulaşabilen en erken müelliflerden İbn İshak, Vakîdî, Taberî ve İbn Sâ'd'ı siyer konularında otorite yazarlar olarak kabul ederken (İbn Hişâm'ı da beğenmekle birlikte O'nun bazı konuları gizlediği kanaatindedir), sonraki dönemlerdeki İslam tarihçilerinin ise yeni bir şey meydana getiremediklerini savunmuştur.

Muir'in en temel iddiası İslamiyet'in orijinal bir din olmadığı, Hz. Peygamber'in çocukluğundan itibaren gerek Mekke ve çevresinde görüştüğü gerekse ticari amaçlarla yaptığı seyahatlerde karşılaştığı Yahudi-Hıristiyan kişilerden ve İncil ve Tevrat'tan etkilenerek ve

esinlenerek ayetler uydurup insanları etkilediğidir. Ona göre Hz. Muhammed, insanları etkileyip başarıya ulaşmak için Mekke döneminde rol yaparak mağdur ve mazlumların yanında olmuş, putperestliğe karşı çıkmış ve aslında Hıristiyanlığın temel ilkelerine muvafık davranmıştır. Ancak hicretten sonra güçlü ve muktedir bir konuma ulaşınca gerçek niyetini ortaya koyarak, önceden ilham kaynağı olan Yahudi ve Hıristiyanları, kendisinin dinine inanmadıklarında düşman ilan ederek değişik bahanelerle ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Taraftarlarını yanında tutmak ve icraatlarını meşrulaştırmak için de Kur'an ayetlerini devreye sokmuştur.

İslam öncesi dönemden başlayarak siyer konularına uygun gördüğü başlıkları sistematik bir şekilde sıralayarak asıl muhatapları olan Hıristiyan kitleyi kendi bakış açısı ve iddiaları doğrultusunda bilgilendirmeye çalışmıştır. Neticede orijinal ve gerçek olmayan, Yahudilik ve Hıristiyanlıktan esinlenerek taklitle kurgulanmış bir inanç sistemi ve bu sistemi oluşturan ve idame ve/veya itmam etmek için hiçbir fırsatı kaçırmayan uyanık, kurnaz, gayretli ama sahtekâr, duruma göre davranan, ikiyüzlü, gerektiğinde acımasız olabilen, kerameti kendinden menkul sahte bir peygamber portresi ortaya koymaya çalışmıştır.

Kaynakça

- Aykaç, Meryem Beyza. *Sir William Muir'in Siyeri Örneğinde 19. Yüzyıl Oryantalizminin Hz. Muhammed'in Hayatına Bakışı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Bauben, Jabal Muhammad. *Image of the Prophet Muhammad in the West: A Study of Muir, Margoliouth and Watt*. Leicester: Islamic Foundation, 1996.
- Bulut, Yücel. "Oryantalizm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 33/428-437. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Demiray, Belkıs Özsoy. "İngiliz Müsteşrik William Muir'in Siyer Kaynaklarına Yaklaşımı". *İstem* 30 (Aralık 2017), 393-414.
- Margoliouth, David Samuel. *Mohammed and The Rise of Islam*. London: The Knickerbocker Press, 1905.
- Gagnier, Jean. *Ismaël Abulfedae de vita et rebus gestis Mohammedis*. Oxford: 1722-23.
- Gerock, Carl Friedrich. *Versuch einer Darstellung der Christologie des Koran*. Hamburg und Gotha: Andreas Perthes, 1839.
- Görgün, Hilal, "Muhammed"/Batı Dünyası. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 30/476-478. İstanbul: TDV Yayınları, 2005.
- Kabakçı, Yusuf. *Hz. Muhammed'i Oryantalizme Karşı Savunmak Seyyid Emir Ali Örneği*. Bursa: Emin Yayınları, 2018.
- Köse, Ali. "Journal of The Royal Asiatic Society". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 23/583-584. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Longman-Metro. *Büyük İngilizce-Türkçe Türkçe Sözlük*. İstanbul: Metro Kitap Yayın Pazarlama, 1993.

- Metin, İsmail. *Fransız Oryantalistlerin Siyer Literatüründe Hz. Muhammed İmajı (Maurice Gaudefroy-Demombynes, Régis Blachère ve Maxime Rodinson Örneği)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.
- Metin, İsmail. "Batı'da Hz. Muhammed'in Kişiliğine ve Evliliklerine Yaklaşımlar: Maurice Gaudefroy-Demombynes, Régis Blachère ve Maxime Rodinson Örneği". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/45 (Ağustos 2016), 1023-1032.
- Muir, William. *Mahomet and Islam*. London: Religious Tract Society, 1887.
- Muir, William. *The Coran*. London: Society for Promoting Christian Knowledge, 1878.
- Muir, William. *The Life of Mahomet I-IV*. London: Simth Elder and Co, 1861.
- Muir, William. *The Rise and Decline of Islam*. Piccadily: The Religious Tract Society, ts.
- Oruçoğlu, İlhami. *Başlangıcından Günümüze İslâm Dünyasında Peygamber İmajı*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008.
- Özdemir, Mehmet. "Siyer Yazıcılığı Üzerine". *Milel ve Nihal* 4/3 (Aralık 2007), 129-162.
- Sarıçam, İbrahim vd., *İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru*. Ankara: Nobel Yayınları, 2011.
- Sarıçam, İbrahim. "Hz. Muhammed'in Mesajının Kaynakları ve Orijinalliği Meselesine Oryantalist Yaklaşımlar". *Çağdaş Çalışmalar ve Oryantalistlerin Siyer'e Yaklaşımı*. thk. Adnan Demircan. İstanbul: Siyer Yayınları, 2014.
- Şibli Numanî, Mevlânâ. *Asr-ı Saadet*. Trc. Ömer Rıza Doğrul. İstanbul: Eser Kitabevi, 1973.
- Woodhead, Christine. "Muir, Sir William". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 31/94. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Yıkılmaz, Yusuf. *The Life Of Mahomed Adlı Eseri Çerçevesinde Sir William Muir'in Siyere Bakışı*, Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.